

Leo Trotskij
26 november 1926

Teser om revolution och kontrarevolution

Den 26 november 1926, då striden mellan Vänsteroppositionen och Stalin-Bucharin-blocket stod på sin höjdpunkt, antecknade Trotskij i sin dagbok, i tesform, några reflektioner om de framträdande händelsernas betydelse, om revolutionens ebb och flod, och om den stalinistiska reaktionens inflytande. En del av teserna publicerades för första gången (på engelska) i tidskriften *Fourth International* oktober 1941. Det är denna version, där teserna 6-20, 23 och 28 saknades, som användes som förlaga till den svenska översättning som publicerades i *Den permanenta revolutionens epok* (Partisan 1969). Den version som vi återger nedan är komplett, dvs även resten av teserna har medtagits. Dessutom har vissa smärre redigeringar i den tidigare översättningen gjorts.

---

1. Revolutioner har i historien alltid följts av kontrarevolutioner. Dessa kontrarevolutioner har alltid kastat samhället tillbaka i utvecklingen, men aldrig så långt tillbaka som till revolutionens utgångspunkt. Revolutionens och kontrarevolutionens ordningsföljd är produkten av vissa fundamentala drag i klassamhällets mekanik, det enda samhälle där revolutioner och kontrarevolutioner är möjliga.
2. Revolutionen är omöjlig utan massornas deltagande. Detta deltagande är i sin tur endast möjligt när massorna sammanlänkar sina drömmar om en bättre framtid med revolutionens ide. På ett sätt är de förhoppningar som skapats av revolutionen alltid överdrivna. Detta beror på klassamhällets mekanik, det fruktansvärda tillstånd som den överväldigande majoriteten av folkmassorna lever i, det objektiva behovet att koncentrera de högsta förhoppningarna och de största ansträngningarna för att trygga de blygsammaste framsteg, osv.
3. Men utifrån just dessa förhållanden stammar också en av de viktigaste – och dessutom, en av de vanligaste – elementen i kontrarevolutionen. De segrar som vunnits i kampen motsvarar inte – och kan på grund av sakens natur inte direkt motsvara – de förväntningar som under revolutionens gång för första gången väckts hos de breda folklagren. Dessa massors desillusion, deras återvändande till rutinen och trivialiteten, är en lika integrerad del av den postrevolutionära perioden som den återgång till ”lag och ordning” som förespråkas av de ”tillfredsställda” klasserna eller delar av klasser, som deltagit i revolutionen.
4. Nära förbunden med dessa processer sker parallella processer av en annorlunda, och – till en stor del – av en motsatt karaktär, bland de härskande klasserna. Den breda, efterblivna massans uppvaknande bringar de härskande klasserna ur jämvikt, berövar dem ett direkt stöd likaväl som deras förtroende, och möjliggör på så sätt för revolutionen att bemäktiga sig mer än den senare förmår hålla.
5. Den desillusion som en avsevärd del av de förtryckta massorna upplever efter revolutionens direkta segrar och – direkt förbunden med detta – nedgången i den revolutionära klassens politiska energi och aktivitet skapar ett förnyat förtroende hos de kontrarevolutionära klasserna – både hos de som störtats genom revolutionen men inte helt krossats, liksom hos de som stödde revolutionen till en viss del, men genom revolutionens fortsatta utveckling gick tillbaka till reaktionens läger.
6. Låt oss utifrån ovanstående schematiska skiss, som mer eller mindre återspeglar hur samtliga tidigare revolutioner har utvecklats, försöka analysera hur dessa frågor mer konkret

kan tillämpas på den första segerrika proletära revolutionen, som går mot sitt första tioårsjubileum.

På grund av å ena sidan inverkan av det imperialistiska kriget, och å den andra kombinationen av en småborgerlig jordbruksrevolution med det proletära maktövertagandet, drogs massorna med i den revolutionära kampen i en aldrig tidigare skådad omfattning, och gav därmed själva revolutionen en aldrig tidigare upplevd spännvidd.

7. På grund av revolutionens omfattning och dess ledarskaps räckvidd, ett ledarskap som uppvisade en historiskt unik beslutsamhet, led de gamla härskande klasserna och båda de samhällsekonomiska bildningarnas institutioner – de förkapitalistiska och de kapitalistiska (monarkin med sin byråkrati, adeln och borgarklassen) – ett fullständigt politiskt nederlag, som visade sig bli mer radikalt och varaktigt än någonsin på grund av det faktum att de gamla härskande klasserna, under ledning av imperialismen, under flera år med hjälp av väpnad makt försökte störta proletariatets diktatur.

8. Genom att de gamla härskande klasserna krossades så grundligt fick vi en garant mot faran för ett återupprättande, men hur kraftfull och viktig denna garanti är kan bara bedömas i relation till andra inte mindre viktiga omständigheter.

9. Den främsta garantin mot ett återupprättande av de monarkistiska godsägarna är att majoriteten av bönderna har ett direkt materiellt intresse av att själv behålla de tidigare storgodsen.

Miljukovs tanke på ett rent borgerligt republikanskt återupprättande har till syfte att (via ett block med socialistrevolutionärerna) politiskt neutralisera bönderna och vinna över de övre skikten till återupprättandets sida.

10. Tveklöst lyckades proletariatet under åren 1918-20 behålla makten – och i och med det lyckades bevara nationaliseringen av fabriker och fabriksanläggningar – endast tack vare att bönderna vid den tidpunkten kämpade för att behålla den jord som de erövat från samma fiender. Kampen för att bevara nationaliseringen av fabriker och fabriksanläggningar berör bönderna mycket mindre direkt, i och med att de hittills har erbjudits industriprodukter till högre priser än under den borgerliga regimen.

11. Det var på grundval av denna bedömning som Lenin 1922 skrev: 'Vi "gjorde färdig" den borgerligt demokratiska revolutionen så att den blev "renare" än någon annanstans i världen. Detta är en mycket stor vinning, som ingen kraft kommer att kunna ta tillbaka...

Vi har skapat en sovjetisk statstyp och därmed inlett en ny epok i världshistorien, epoken av proletariatets politiska herravälde, vilken har avlöst epoken av bourgeoisins herravälde. Inte heller detta går längre att ta tillbaka, även om den sovjetiska statstypen kan "göras färdig" endast genom de praktiska erfarenheter som görs av arbetarklassen i flera länder.

Men vi har inte ens fullbordat grunden till en socialistisk ekonomi. Den kan den döende kapitalismens mot oss fientliga krafter ännu ta ifrån oss.' (Lenin, **Valda verk i 10 band**, band 10, s 419.)

12. Så länge vår revolution förblir isolerad kommer frågan om bönderna liksom tidigare att i samtliga stadier bli central för proletariatet. Revolutionens seger och omfattningen på denna seger avgjordes av att den proletära revolutionen kombinerades med ett "bondekrig". Faran för ett återupprättande (kontrarevolution) avgörs av att bönderna kan skiljas från proletariatet, eftersom de inte har något direkt att vinna på att bevara den socialistiska regimen inom industrin, kooperativen på handelns område, etc. Som vi redan har sagt försöker Miljukovs borgerligt republikanska återupprättande skilja sitt öde från de monarkistiska godsägarnas återupprättande, för att på så sätt lättare skilja bönderna från proletariatet.

13. Bönderna är en förkapitalistisk klass (sammansättning). Under kapitalismen omvandlas de till småskaliga varuproducenter, landsbygdens småbourgeoisier. Krigskommunismen höll bondeekonomins småborgerliga tendenser i ett järngrepp. NEP återupplivade de motsägelsefulla småborgerliga tendenserna bland bönderna, och följaktligen återupplivades möjligheten av ett kapitalistiskt återupprättande.

14. Förhållandet mellan priserna inom industrin och jordbruket (saxskänklarna) torde bli den avgörande faktorn för att avgöra böndernas inställning till kapitalism och socialism. Exporten av jordbruksprodukter utsätter de inhemska "saxskänklarna" för världsmarknadens kontroll och påverkan.

15. Eftersom bönderna har återupplivat sina ekonomiska strävanden som privata varuproducenter som köper och säljer, så återskapar de oundvikligen element av kapitalistiskt återupprättande. Den ekonomiska grunden till dessa element är böndernas materiella intresse av höga priser på spannmål och låga priser på industrivaror.

De politiska elementen till ett återupprättande återskapas via handelskapitalet, som återställer banden mellan å ena sidan de utspridda och uppsplittrade bönderna, och å den andra mellan stad och landsbygd. Med hjälp av en mellanhand i form av byarnas övre skikt, organiserar handelsmännen en strejk riktad mot städerna. Det gäller naturligtvis framförallt det privata handelskapitalet, men i betydande omfattning även det kooperativa handelskapitalet, som har en personal med långvariga erfarenheter av handel och en naturlig sympati för kulakerna.

16. Utifrån återupprättandets synvinkel är de borgerliga och godsägareemigranternas direkta ekonomiska och politiska betydelse i sig själv knappast värd att nämna. Bara om de inhemska ekonomiska och politiska processer som vi har pekat på blir kontrarevolutionärt "mogna" kan det komma till stånd ett direkt närmande med emigranterna, i synnerhet som emigranterna har omvandlats till agenter och hjälpredor åt det utländska kapitalet.(1)

17. Ofta går det många år mellan när ekonomiska processer uppträder och de får ett politiskt uttryck. De kommande åren kommer att bli mycket svåra just på grund av att framgångarna under återuppbyggnadsperioden har inlemmat oss i världsmarknadens system, och därmed – och genom böndernas dagliga ekonomiska erfarenheter – har vår industris oerhörda efterblivenhet avslöjats. Vi kan bara ta oss igenom denna besvärliga period under förutsättning att proletariatet uppvisar största möjliga fasthet, att det är politiskt aktivt, och att det proletära partiet är förmöget att bestämt manövrera, och för det är det nödvändigt att den proletära diktaturen absolut samlas i dess händer.

18. Arbetarklassens liv kretsar nu kring erfarenheterna från återuppbyggnadsperioden. Proletariatets led har återupplivats och på nytt fyllts på. Åldersnivån har höjts betydligt jämfört med revolutionens fem första år.

Det nya stadiet, som bara är synligt i grova drag, och som hotar att öka den ekonomiska och politiska rollen för samhällets icke proletära element, har ännu inte genomsyrat de proletära massornas medvetande.

19. Det farligaste med partiregimen är just att den bortser från klassfarorna, slätar över dem, och bekämpar varje försök att uppmärksamma dem. Därmed söver den proletariatets vaksamhet och minskar dess kampberedskap.

20. Det vore fel att ignorera det faktum att proletariatet idag (1926) är avsevärt mindre mottagligt för de revolutionära perspektiven och för de stora generaliseringarna än under oktoberrevolutionen och de efterföljande åren. Det revolutionära partiet kan inte passivt anpassa sig till varje förändring i massornas sinnesstämning, men det får inte heller ignorera de förändringar som är resultatet av djupa historiska orsaker.

21. Oktoberrevolutionen väckte i en större utsträckning än någon annan revolution i historien till liv de största förhoppningar och lidelser hos massorna, framförallt de proletära massorna. Efter de enorma lidandena under 1917-21 har de proletära massorna förbättrat sin ställning avsevärt. De uppskattar dessa förbättringar och hoppas på en vidare utveckling. Men samtidigt har erfarenheten visat dem den extrema långsamheten i dessa förbättringar, ty de har nu bara uppnått den levnadsstandard de åtnjöt före kriget. Denna erfarenhet är av oskattbar betydelse för massorna, särskilt för den äldre generationen. De har blivit försiktigare, mer skeptiska, mindre mottagliga för revolutionära paroller, mindre intresserade av stora generaliseringar. Dessa stämningar, vilka uppenbarade sig efter inbördeskrigets eldprov och efter den ekonomiska återuppbyggnadens framgångar och som ännu inte har förlorats genom en förändring i klassernas styrka – dessa stämningar utgör den grundläggande politiska bakgrunden till partilivet. Det är dessa stämningar som byråkratin – som ett element av ”lag och ordning” och av ”lugn” – vilar på. Oppositionens försök att föra fram nya frågeställningar inför partiet kolliderade med dessa stämningar.

22. Den äldre generationen bland arbetarklassen, vilken har gjort två revolutioner – eller åtminstone deltog i den sista, 1917 – är nu orolig, utmattad och till stor del rädd för alla omvälvningar som de förbinder med krig, ödeläggelse, svält, epidemier osv.

Teorin om den permanenta revolutionen har förvandlats till ett spöke i syfte att exploatera denna psykologi hos en avsevärd del av arbetarna, vilka inte alls är karriärister, men som har stelnat till, skaffat sig familjer. Den version av teorin som utnyttjas för detta, har naturligtvis inget gemensamt med de tidigare dispyterna, vilka nu tillhör det förgångna, utan frammanar bilden av nya konvulsioner – heroiska ”invasioner”, åsidosättande av ”lag och ordning”, ett hot mot de resultat som uppnåtts under återuppbyggnadsperioden, en ny period av stora ansträngningar och offer. Detta den permanenta revolutionens spöke är i grund och botten en spekulation i dessa stämningar bland de arbetare, inkl. partimedlemmar, som har blivit självelåtna, feta och förborgerligade.

23. Diskussionen om ”stabiliseringen” har exakt samma innebörd. Det handlar inte så mycket om en realistisk bedömning av förändringarna i kapitalismens utvecklingskurva som ett försök att skrämna folk med framtidsutsikterna av nya uppror. Idag utgör den permanenta revolutionen och vårt påstådda ”förnekande” av stabiliseringen två sidor av samma mynt. Det rör sig i båda fallen om att formlösa kälkborgerliga stämningar får en uttalat konservativ form som riktas mot de revolutionära perspektiven.

24. Den unga generation, som nu växer upp, saknar erfarenhet av klasskampen och har inget revolutionärt sinnelag. Den gör inga egna upptäckter, som de tidigare generationerna, utan snärjs in i det mäktigaste partiets och regeringens institutioner, partitraditionen, auktoriteten, disciplinen, osv. Just nu gör detta det svårt för ungdomen att spela en självständig roll. Frågan om att leda partiets och arbetarklassens ungdomar in på rätt spår är av allra största vikt.

25. Jämsides med de processer som beskrivits ovan, har den roll en viss kategori äldre bolsjevikar spelar inom partiet och statsapparaten vuxit enormt. Dessa bolsjevikar var medlemmar och arbetade aktivt i partiet redan under 1905 års revolution; men under reaktionens tryck lämnade de partiet och anpassade sig till den borgerliga regimen och hade en mer eller mindre begränsad position inom den. De var ”defensister”, liksom hela den borgerliga intelligentsian, och båda drevs åter fram under februarirevolutionen (vilken de inte ens hade drömt om i början av kriget). De var envist emot det leninistiska programmet och oktoberrevolutionen. Men efter det att segern säkrats eller regimen stabiliserats – vid den tid då den borgerliga intelligentsians sabotage upphört – återvände de till partiet. Dessa element, som efter den tsaristiska regimen kontrarevolutionära kupp 3 juni 1907 mer eller mindre förlikade sig med denna regim är, helt naturligt, av en konservativ karaktär. De är i allmänhet

för stabilisering och emot varje form av opposition. Ungdomens uppfostran ligger nästan helt i deras händer.

Sådana är de omständigheter som under partiets senare utveckling har bestämt förändringarna i ledarskiktet och partipolitikens svängning åt höger.

26. Det officiella antagandet av teorin om ”socialism i ett land” innebär en teoretisk sanktionering av omsvängningar, som redan ägt rum, och en direkt brytning med den marxistiska traditionen.

27. Bakgrunden till det borgerliga återupprättandet är följande: a) böndernas situation, vilka inte vill ha tillbaka storgodsväldet, men som ännu inte har något materiellt intresse av socialismen (härav vikten av våra politiska förbindelser med de fattiga bönderna); b) stämningarna hos en avsevärd del av arbetarklassen genom att den revolutionära energin minskat, den äldre generationen utmattats, de konservativa elementen fått en ökad specifik vikt.

28. De element som talar mot ett återupprättande är följande: (a) bondens rädsla för att godsägaren återvänder tillsammans med kapitalisten, precis som han flydde med kapitalisten, (b) det faktum att makten och de viktigaste produktionsmedlen faktiskt fortfarande är i händerna på arbetarstaten, om än ytterst deformerade, (c) det faktum att kommunistpartiet fortfarande har ledningen över staten, även om partiet inom sig bryter klasskrafternas molekylära förändringar och de skiftande politiska stämningarna.

Utifrån vad som sagts ovan vore det en grov förvrängning att tala om termidor som ett fulländat faktum. Saker och ting har bara nått en punkt där det genomförts en del repetitioner inom partiet och det har lagts en viss teoretisk grund. Den verkliga maktapparaten har ännu inte överlämnats till en annan klass.

Översättning: Kenth-Åke Andersson (teserna i 1941 års engelska version) och Göran Källqvist (övrige teser).

Det fullständiga dokumentet finns på engelska i *The Challenge of The Left Opposition (1926-27)*, Pathfinder, 1980.

Noter

1. Bara det faktum att vi analyserar möjligheten av en fara för återupprättande är för de byråkratiska träskallarna ett bevis på ”bristande tilltro”. Men så är ju också de byråkratiska träskallarnas enda existensberättigande att underlätta återupprättarnas arbete genom att hindra revolutionärerna att på ett korrekt sätt bedöma den återupprättande vägen och i tid mobilisera proletariatet för att slå tillbaka angreppet.